

Література:

1. Квадратура смысла: французская школа анализа дискурса / [пер. с фр.; общ. ред. и вступ. сл. П. Серно]. – М. : Прогресс, 2002. – 416 с.
2. Фуко М. Археология знания / Мишель Фуко; [пер. с фр. В. П. Визгина, Н. С. Автономовой]. – К. : Ника-Центр, 1996. – 208 с.
3. Чернявская В. Е. Лингвистика текста: поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность / Валерия Евгеньевна Чернявская. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 248с.
4. Шевченко І. С. Інтердискурсивність політичного дискурсу / І. С. Шевченко // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2009. – № 848. – Вип. 58. – С. 53–57.
5. Alber J. Impossible storyworlds and what to do with them / J. Alber // Storyworlds : A Journal of Narrative Studies. – 2009. – Vol. 1. – P. 79–96.
6. Gavins J. Reading the Absurd / Joanna Gavins. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2013. – 182 p.
7. Leeuwen van T. Typographic meaning / T. van Leeuwen // Visual Communication. – 2005. – No. 4(2). – P. 137–143.
8. Ryan M.-L. Impossible Worlds and Aesthetic Illusion / M.-L. Ryan // Immersion and Distance : Aesthetic Illusion in Literature and Other Media / [Ed. by W. Wolf, W. Bernhart, A. Mahler]. – Amsterdam ; New York : Brill | Rodopi, 2013. – P. 131–150. – (Series: Studies in Intermediality. Vol. 6).
9. Thoss J. When Storyworlds Collide : Metalepsis in Popular Fiction, Film and Comics / Jeff Thoss. – Leiden : Brill | Rodopi, 2015. – 194 p. – (Series: Studies in Intermediality. Vol. 7).

УДК 801. 378.147.016:811.161.2'373.46

Н. М. Мартинишин,*Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка», м. Львів***ЛЕКСИЧНИЙ МІНІМУМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ДЛЯ ДІТЕЙ 4-6 РОКІВ. НА ПРИКЛАДІ УРОКІВ ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ «ЇЖА» РЕСУРСУ «КРОК ДО УКРАЇНИ»**

У статті йдеться про важливість виокремлення лексичного мінімуму з української мови як іноземної (УМІ) для дітей. На прикладі лексики кількох уроків з УМІ для дошкільнят ресурсу «Крок до України» пояснено вагомість включення слів певної частини мовної належності до дитячих навчальних матеріалів з УМІ. Подано перелік слів в межах навчальної теми «Їжа», першочерговість вивчення яких підтверджена лексикографічним джерелом, укладеним з 6 частотних словників на матеріалі української мови.

Ключові слова: українська мова як іноземна, лексичний мінімум, лексична одиниця (лексема), частотний словник, навчальна тема.

ЛЕКСИЧЕСКИЙ МИНИМУМ С УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО ДЛЯ ДЕТЕЙ 4-6 ЛЕТ. НА ПРИМЕРЕ ЗАНЯТИЙ ТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРУППЫ «ЕДА» РЕСУРСА «ШАГ К УКРАИНЕ»

В статье идет речь о важности выделения лексического минимума из украинского языка как иностранного для детей. На примере лексики нескольких занятий для дошкольников ресурса «Шаг к Украине» объяснена весомость включения неких лексических единиц к детским учебным материалам из украинского языка как иностранного. Подан перечень слов в пределах учебной темы «Еда», первоочередность изучения которых подтверждена лексикографическим источником, составленным из 6 частотных словарей на материале украинского языка.

Ключевые слова: украинский язык как иностранный, лексический минимум, лексическая единица (лексема), частотный словарь, учебная тема.

LEXICAL LEAST UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE FOR CHILDREN 4-6 YEARS. LESSONS FOR EXAMPLE THEMATIC GROUP «FOOD» RESOURCE «STEP TO UKRAINE»

The article deals with the importance of separation of lexical minimum of Ukrainian as a foreign language for children. For example, some vocabulary lessons in mind for preschoolers resource «Step to Ukraine» explained the significance of the inclusion of parts of words belonging to certain children with learning materials mind. Posted for words within the educational theme «Food», priority lexicographical study which confirmed the source concluded with 6 frequency dictionary based on Ukrainian language. The content confirmed the principle of stacking books for children, confirming the need for separation of lexical minimum within each of the topics. By analyzing the semantic content of a number of children's educational books for learning English as a foreign language, justified the need for lessons is a particular thematic focus, according to age-appropriate preschool children. Recommendations regarding the possibility of separation of lexical minimum content of mind for children based on the frequency of the Ukrainian language dictionaries.

Key words: Ukrainian as a foreign language, lexical minimum, lexical unit (a token), frequency vocabulary, learning theme.

У зв'язку з непростим становищем, в якому перебуває Україна сьогодні, все більше українців шукають можливостей виїхати за кордон на постійне місце проживання. Відсоток емігрантів з України в світі постійно зростає, а події останніх років дають привід з високою вірогідністю стверджувати, що число бажаючих емігрувати з України й далі невпинно збільшуватиметься. Отож перед Україною постануть нові нелегкі завдання, від вирішення яких залежатиме рівень комфорту перебування українців за межами Батьківщини. До таких першочергових завдань належить зокрема різностороння підтримка українських навчальних закладів за кордоном. Створенням навчально-методичних розробок з УМІ та з української мови як другої українська сторона значно допомогла б осередкам збереження і поширення української мови за кордоном. Підтримка вже існуючих українських навчальних закладів та створення нових шкіл – можливість для українських сімей не втратити рідну мову в чужомовному середовищі.

Акцент на потребі створення навчально-методичних матеріалів з УМІ саме для шкіл поставлено в статті тому, що, попри те, що вже є цілий ряд прикладних розробок та наукових досліджень з УМІ, в цій порівняно новій галузі є ще багато прогалин, зокрема бракує навчальних матеріалів для дітей. Теоретичної бази для їх створення практично немає, оскільки в Україні ще не існує централізованої установи, яка б займалася проблемами розробки принципів викладання української мови як іноземної [1, с. 116]. Все це свідчить про актуальність цієї наукової розвідки.

Значним поступом на шляху до вирішення проблем, пов'язаних з браком навчально-методичного забезпечення з УМІ для дітей, стало б виокремлення лексичної основи-підґрунтя для підручників, посібників, тощо.

Є ряд праць, в яких автори пропонують для вивчення в іноземній аудиторії конкретну лексику. Серед них: «Стандарт з української мови як іноземної (початковий рівень)» [7], «Словник-мінімум з української мови» З. Партико [5], «Навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців» Н. Зайченко та С. Воробійової [3]. Якщо говорити про практичну цінність результатів цих досліджень, проєктуючи їх на дитячі матеріали з УМІ, то стає чітко зрозуміло, що лексичний матеріал, який пропонують автори цих праць, без додаткового опрацювання з метою вилучення з них найважливішого, використовувати дуже важко.

Мета статті – на прикладі лексики тематичної групи «Їжа», представленій в уроках («Овочі і фрукти», «Ягоди», «Страви і напої», «В продуктовому магазині») дитячої рубрики «Чап-чалап 2» ресурсу для вивчення УМІ «Крок до України», показати можливість виокремлення лексичних одиниць для розробки тематичних уроків, прийнятних для використання в навчальному процесі українських шкіл і дошкільних закладів за кордоном.

Здійснюючи відбір лексичних одиниць для дитячих навчальних матеріалів з УМІ, слід зважати на дотичність тих чи інших лексем до певних тем і ситуацій. Наприклад, для курсу з УМІ для дошкільнят 4-6 років цілком достатньо буде тем, які не виходитимуть за межі дитячої особистісної сфери. Методично правильно пропонувати найменшим дітям для вивчення українською те, що їм близьке, чим діти часто користуються, що бачать щодня – назви улюблених іграшок, тваринок, продуктів харчування, назви предметів побуту і інтер'єру, назви одягу, назви частин власного тіла, назви на позначення спорідненості. Така закономірність буде характерною для дитячого підручника з вивчення будь-якої мови як іноземної. Порівняння змістової (на предмет тем) частини кількох спонтанно обраних підручників з англійської мови для дітей («New stepping stones 1» [9], Welcome 1, pupil's book (Elizabeth Gray, Virginia Evans) [10], Family and friends 1, class book (Naomi Simmons) [11], Big English 1, student's book (Mario Herrera, Christopher Sol Cruz) [12], English together 1, holiday house (Diana Webster, Anne Worrall) [13], Fly high 1, pupil's book (Danae Kozanoglou) [14]) дає підстави стверджувати, що навчальні теми «Зовнішність», «Тварини», «Їжа», «Одяг», «Сім'я» справді в першу чергу мають бути представлені в дитячих навчальних матеріалах з вивчення мови як іноземної. З п'яти проаналізованих підручників, у всіх п'ятьох представлено саме ці теми. Загалом, така міні-статистика є не лише підтвердженням переваг тематичного принципу укладання підручників для дітей, її результат – засвідчення наявності спільних тем в кількох підручниках – сприятливе підґрунтя для виокремлення лексичних мінімумів в межах кожної з тем [2, с. 76].

Отже, якщо з вибором тем для дитячих матеріалів з УМІ все більш-менш зрозуміло, то над лексичним наповненням кожної з них потрібно ще багато працювати.

Опираючись на досвід авторів проаналізованих підручників, обґрунтувавши вибір тем для дитячих матеріалів, перейдемо до мовного матеріалу, який мав би бути в навчальних розробках з УМІ для дошкільнят. Розглянемо, для прикладу лексичне наповнення тематичної групи «Їжа», представлене в уроках «Овочі і фрукти», «Ягоди», «Страви і напої», «В продуктовому магазині», що розміщені в дитячій рубриці «Чап-чалап 2» ресурсу для вивчення УМІ «Крок до України» [8].

Якщо говорити про частиномовну приналежність лексем, які необхідні для розуміння української мови хоча б на рівні А1, то цілком зрозуміло, що до переліку найнеобхідніших ввійдуть слова з абсолютно всіх частин мови. Але, якщо йдеться про матеріали для дітей 4-6 років (які ще не читають), то найкраще розпочати знайомство з мовою саме зі слів-іменників, швидкому засвоєнню яких сприяє можливість використання на уроках наочності (навчальних карток з зображеннями, реальних предметів чи їхніх копій-муляжів). З усіх частин мови лише іменники можна проілюструвати зі стовідсотковою впевненістю щодо правильного засвоєння дитиною слова у зв'язку з тим, що воно позначає. Саме тому в 4 обраних для розгляду уроках з «Чап-чалап 2» лексичну основу становлять іменники. Інші частини мови в незначній кількості представлені в словосполученнях, фразах, коротких реченнях, які в уроках «Чап-чалап 2» виконують функцію мовних прикладів, за допомогою яких проілюстровано вживання того чи іншого слова. Ці конструкції (вже з граматичним навантаженням) введені для запам'ятовування і подальшого використання дітьми в мовленні за аналогією. Прийнято вважати, що багаторазове повторення одних і тих самих фраз у відповідних ситуаціях сприяє здатності не допускати граматичних помилок у мовленні [6, с. 37]. «... Ефективність «несвідомого» вивчення просто вражає: навіть п'ятирічні діти практично не роблять помилок у побудові речень, поєднанні слів, слововживанні, на відміну від навіть найбільш наполегливих студентів, які свідомо вивчали слова і граматику. Адже дитина не думає: «Зараз я використаю прямий порядок слів з еліпсисом дієслова-зв'язки, непрямий додаток у місцевому відмінку і перехідне дієслово». Однак вона «відчуває», що саме так треба зробити, бо засвоїла, «спіймала» структуру мови» [4, с. 52].

Отож в уроці «Овочі і фрукти» запропоновано для вивчення наступні лексичні одиниці: *буряк, картопля, капуста, морква, огірок, помідор, цибуля, часник, виноград, груша, слива, яблуко, ананас, апельсин, банан, лимон, овочі, фрукти, каструля, тарілка, грядка, листочок, дерево*; в уроці «Ягоди» – *вишня, малина, ожина, полуниця, порічки, смородина, суниця, чорниця, ягоди, куц, ліс, сад*; в уроці «Страви і напої» – *борщ, вареники, голубці, деруни, картопля (як страва), каша, котлета, налисники, салат, вода, молоко, сік, чай, торт, тістечко, морозиво, страви, напої, десерти, ложка, виделка, склянка, чашка, готувати, варити, смажити, пекти*; в уроці «У продуктовому магазині» – *м'ясо, сало, сосиски, ковбаса, шинка, хліб, булка, молоко, сметана, сир, масло, цукерки, шоколадка, печиво, риба, магазин*;

Запропоновану в межах одного уроку кількість слів можна розподілити й на декілька занять, зміст і обсяг уроків цілком підходить для цього. Якщо ж є потреба в скороченні кількості матеріалу загалом (наприклад, з огляду на дитячий вік), то, послуговуючись «Словником-мінімумом української мови» З. Партико [5], до якого ввійшла найчастіше вживана українська лексика (з 6 частотних словників), можемо підтвердити перевагу виокремлення в межах теми «Їжа» (об'єднавши лексику 4 уроків) такого переліку лексем: *яблуко, вода, молоко, чай, хліб, масло, риба, ліс, магазин, груша, дерево, сад, салат, сік, торт, ложка, сало, сосиски, сир, печиво, буряк, картопля, капуста, тарілка, ягоди, морозиво, виделка, м'ясо, ковбаса, цукерки, продукти*. Перші 9 слів – у словнику З. Партико, зафіксовані як такі, що були у всіх 6 частотних словниках, що опрацьовувалися дослідником. Ці слова за працею З. Партико належать до першого рівня (ядра), вони визначені як найчастіше вживані. Наступні 11 слів належать до другого рівня (за працею З. Партико), бо їхнє часте вживання підтвердилося 5 словниками. І останні 11 слів ввійшли до третього рівня (за працею З. Партико), бо були зафіксовані в 4 частотних словниках.

Окрім вище перелічених іменників, в 4 проаналізованих уроках «Чап-чалап 2» є й інша за частиномовною приналежністю лексика з високою частотою вживання (за словником З. Партико): *готувати, любити, їсти, хотіти, купити; я, мій; не, на; тут, Смачного!* (зафіксовано в 6 словниках); *пити, рости; улюблений; в, по* (зафіксовано в 5 словниках); *їти (їти), пекти; корисний; потрібні* (зафіксовано в 4 словниках).

В такий спосіб можна проаналізувати на предмет «практичної цінності» лексику будь-яких вже створених матеріалів з УМІ (принаймні для рівнів А1, А2), а ще – визначити найчастотніші лексичні одиниці для розробки нових уроків.

Це дослідження показало, що опрацювання лексичного наповнення частотних словників, які вже укладені на матеріалі української мови, чи результатів нових власних досліджень з визначення частоти вживання слів, мало б бути відправною точкою в довготривалому процесі створення навчально-методичних розробок з УМІ та власне в укладанні словників-мінімумів з УМІ.

Література:

1. Мартинишин Н. Особливості організації заняття з української мови як іноземної для дітей дошкільного віку / Н. Мартинишин // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: зб. наук. праць. – Вип. 12. – Львів, 2016. – С. 116–120.
2. Мартинишин Н. Підґрунтя для створення підручника з УМІ для дітей / Н. Мартинишин // Українська мова у світі: Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, 6-7 листопада 2014. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – С. 75–81.
3. Навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців / Укл. Н. Ф. Зайченко, С. А. Воробйова. – К.: ІСДЮ, 1995. – 200 с.
4. Палінська О. Урок української: принципи оптимізації роботи на занятті з української мови як іноземної / О. Палінська // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: зб. наук. праць. – Вип. 4. – Львів, 2009. – С. 51–58.
5. Партико З. Словник-мінімум української мови / З. В. Партико; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т журналістики. – К.: Ін-т журналістики, 2004. – 79 с.
6. Роман С. В. Коломінова О. О. Розвиток індивідуальності молодшого школяра засобами іноземної мови у початковій школі / С. Роман, О. Коломінова // Іноземні мови. – 1996. – № 3. – С. 35–37.
7. Стандарт з української мови як іноземної (початковий рівень А1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/ua/aktivnyy/education/1410876247/
8. Уроки «Чап-чалап-2» навчального порталу «Крок до України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://krok.mio.k.lviv.ua/uk/children/chap-chalap-2/>
9. Ashworth J. New stepping stones 1 / Julie Ashworth, John Clark. – England: Longman, 1997. – 63 p.
10. Gray E. Welcome 1. Pupil's book / Elizabeth Gray, Virginia Evans. – Express Publishing. – 2011. – 129 p. ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки. twirpx.com/file/1318557/](http://twirpx.com/file/1318557/)).
11. Simmons N. Family and friends 1. Class book / Naomi Simmons. – Oxford University Press. – 2009. – 107 p. ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки. twirpx.com/file/945294/](http://twirpx.com/file/945294/)).
12. Herrera M. Big English 1. Student's book / Mario Herrera, Christopher Sol Cruz. – 149 p. ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки. twirpx.com/file/1298796/](http://twirpx.com/file/1298796/)).
13. Webster D. English together 1. Pupil's book / Diana Webster, Anne Worrall. – Longman. – 2000. – 79 p. ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки. twirpx.com/file/1109709/](http://twirpx.com/file/1109709/)).
14. Kozanoglou D. Fly high 1. Pupil's book / Danae Kozanoglou. – Longman. – 84p. ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки. twirpx.com/file/451985/](http://twirpx.com/file/451985/)).

УДК 37.025:314.745:316.444.5:372.888.1

О. І. Медведєва,

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЯК ДРУГОЇ ТА ЯК ІНОЗЕМНОЇ) ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (ВПО) ЯК СКЛАДОВА АДАПТАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ВПО В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглядаються проблеми мовної, соціокультурної та соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб (ВПО) з Криму, Луганської та Донецької областей у західних регіонах України. Визначено основні фактори сприяння швидкій мовній адаптації ВПО до українськомовного середовища, а також форми та методи викладання української мови (як другої та як іноземної) для ВПО відповідно до їхніх вікових особливостей, професійно-мовленнєвої компетенції, рівня соціокультурної інтеграції тощо. Проаналізовано специфіку викладання української мови на безкоштовних курсах для внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: мовна адаптація ВПО, українська мова як іноземна, українська мова як друга, професійно-мовленнєва компетенція, соціокультурна інтеграція.

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЯЗЫКА (КАК ВТОРОГО И КАК ИНОСТРАННОГО) ДЛЯ ВНУТРЕННЕ ПЕРЕМЕЩЕННЫХ ЛИЦ (ВПЛ) КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ АДАПТАЦИОННОГО ПРОЦЕССА ВПО В УКРАИНСКОЯЗЫЧНОЙ СРЕДЕ

В статье рассматриваются проблемы языковой, социокультурной и социально-психологической адаптации внутренне перемещенных лиц (ВПЛ) из Крыма, Луганской и Донецкой областей в западных регионах Украины. Определены основные факторы содействия быстрой языковой адаптации ВПЛ в русскоязычной среде, а также формы и методы преподавания украинского языка (как второго и как иностранного) для ВПЛ в соответствии с их возрастными особенностями, профессионально-речевой компетенцией, уровнем социокультурной интеграции и т. п. Проанализирована специфика преподавания украинского языка на бесплатных курсах для внутренне перемещенных лиц.

Ключевые слова: языковая адаптация ВПЛ, украинский язык как иностранный, украинский язык как второй, профессионально-речевая компетенция, социокультурная интеграция.

THE METHODS OF TEACHING UKRAINIAN (AS A SECOND AND A FOREIGN LANGUAGE) FOR INTERNALLY DISPLACED PERSONS (IDPs) AS A COMPONENT OF THE ADAPTATION PROCESS OF THE IDPs IN THE UKRAINIAN-SPEAKING ENVIRONMENT

The article deals with the problems of linguistic, sociocultural, social and psychological adaptation of internally displaced persons (IDPs) from the Crimea peninsula, Luhansk and Donetsk regions in the Western Ukraine. The social and psychological approaches to defining the essential characteristics of adaptation of IDPs into Ukrainian-speaking environment are analyzed. On the basis of statistical survey about the level of integration of IDPs in a new community, conducted by the Razumkov Centre, the distinctive features of the integration process of internally displaced persons from the East of Ukraine and from the Crimean peninsula are determined. The main factors, that promote the rapid language adaptation of internally displaced persons in the Ukrainian-speaking environment, such as «masking factor», professional and motivational factor and valuable and motivational one are defined in the article. The basic forms and methods of teaching Ukrainian (as a second